

Tuula Väättäinen sd

Kirjallinen kysymys hoitajille sallitusta reseptilääkkeistä koskevas- ta informaatiosta ja koulutuksesta

Eduskunnan puhemiehelle

Terveystieteiden toimintaympäristö on muuttunut viime vuosien aikana merkittävästi. Nykyinen sääntely ei huomioi hoitajien nykyistä laajaa työnkuvaa ja roolia. Hoitajien työtehtävät ovat merkittävästi laajentuneet ja iso osa työstä tehdään moniammatillisissa hoitotiimeissä. Näiden tiimien yhtenäinen osaaminen on potilaan hoidon kannalta ensiarvoisen tärkeää. Suomessa on noin 83 000 työikäistä sairaanhoitajaa ja määrän voi olettaa kasvavan lähivuosina. On keskeistä pitää huolta näiden tärkeää työtä tekevien ammattilaisten ajantasaisesta osaamisesta.

Läkelain 91 §:n nykyisen tulkinnan mukaan sairaanhoitaja rinnastuu Suomessa lääkemarkkinoinnin osalta tavalliseen kuluttajaan, jolle sallittua on ainoastaan itsehoitovalmisteiden markkinointi. Tämä johtaa hoitajien koulutuksen kannalta erikoiseen tilanteeseen, koska myös reseptilääkkeet ovat keskeisessä asemassa heidän työssään.

Nykyisen laintulkinnan mukaan lääkeyrityksen on sallittua antaa sairaanhoitajille ainoastaan reseptilääkkeen oikeaan ja turvalliseen käyttöön liittyvää ohjeistusta, kuten pistoskoulutusta tai opastusta astmapiiipun käyttöön. Kaikki tämän yli menevä syvempi informaatio lääkkeestä (syy lääkkeen käytölle, sen vaikutusmekanismit, yhteisvaikutukset ja sivuvaikutukset) katsotaan lainsäädännön näkökulmasta kielletyksi reseptivalmisteen piilomarkkinoinniksi. Näin tiukka rajausta johtaa siihen, että Suomessa sairaanhoitajat eivät yleisesti voi olla läsnä missään tilaisuuksissa, joissa on esillä yksikin reseptilääkemainos.

Ongelma heijastuu myös Suomessa järjestettäviin lääketieteellisiin kongresseihin, joiden järjestämispaikasta kilpaillaan kansainvälisesti. Jos kongressin aiheisiin lukeutuu reseptilääkkeet, toisin kuin monessa muussa Euroopan maassa Suomessa hoitajat eivät voi osallistua tapahtumaan.

Sairaanhoitajaliiton saaman palautteen mukaan sairaanhoitajat kokevat lääkekoulutuksen ja tarvitsemansa lääketiedon saannin ongelmaksi. Erityisesti erikoisalojen sairaanhoitajat kokevat, että he eivät saa riittävästi erityisesti uusiin lääkkeisiin tai lääkkeiden käyttöaiheisiin liittyvää tietoa. Syitä tähän on kaksi: työnantajien järjestämä lääkekoulutus on vähäistä ja lääkemarkkinoinnin rajoituksiin vedoten paitsi lääkkeitä myös sairauksien hoitoa käsitteleviä koulutuksia saatetaan rajata vain lääkäreille.

Lääkehoito kehittyy jatkuvasti ja uusia lääkkeitä tulee markkinoille. Tällöin koulutusta, myös lääkehoitoon liittyvän näytön osalta, olisi mielekäästä saada lääketeollisuuden kautta. Tältä

Kirjallinen kysymys KK 287/2020 vp

osin nykyinen lääkelaki kaventaa sairaanhoitajien mahdollisuutta saada ajankohtaista tietoa omaan työhönsä liittyen.

Lääkelain 91 §:ssä ja Lääketeollisuuden eettisissä ohjeissa luvussa 3 (ohjeet lääkkeiden hyvästä markkinoinnista kuluttajalle) ja erityisesti kohdassa 26 § käsitellään markkinointitoimenpiteiden kohdentamista. Tämä lainkohta ja ohjeistus eivät palvele nykypäivän potilaiden etua, potilasturvallisuutta eivätkä hoidon etiikkaa eivätkä myöskään yhteistyötä ja tasa-arvoa. Vaikka sairaanhoitaja toimittaa lääkkeen suoraan potilaalle, enteraalisesti tai parenteraalisesti, on sairaanhoitajat rajattu lääketeollisuuden terminologiassa lähes kuluttajan asemaan huomioimatta sitä, että sairaanhoitajan työssä pelkkä käyttöopastus ei enää riitä.

Nykyinen lainsäätely ei huomioi sairaanhoitajien nykyistä laajaa työnkuvaa ja erilaisia työrooleja. Nämä erikoisalan sairaanhoitajat tarvitsevat syvällistä tietoa ja ymmärrystä lääkkeiden toimintamekanismeista ja vaikutuksista monestakin syystä. Ensinnäkin siksi, että he ohjaavat ja neuvovat potilasta lääkehoidossa itsenäisesti. Toiseksi sairaanhoitajien tulee kyetä reagoimaan lääkehoitoihin potilaan voinnin muuttuessa nopeastikin esimerkiksi sydänvalvontaosastoilla ja teho-osastoilla. Kolmanneksi potilaat ja asiakkaat ovat nykyisin erittäin valveutuneita ja tiedonhaluisia, mikä on tavoiteltavaakin potilaan oman roolin ja vastuun lisäämiseksi.

Sairaanhoitajat toimivat osana moniammatillista tiimiä ja vaatimukset syväosaamiseen lisääntyvät jatkuvasti eri erikoisaloilla. Myös sairaanhoitajien itsenäinen rooli asiantuntijoina ja potilasohjauksen antajina on nykyisin toisenlainen kuin ennen. Sairaanhoitajat pitävät paljon myös itsenäisiä vastaanottoja ja vastaavat esimerkiksi pitkäaikaispotilaiden seurannasta. Potilaan lääkehoidon ohjaus on olennainen osa sairaanhoitajan työtä. Turvallisen lääkehoidon edellytyksenä on muun muassa se, että sairaanhoitaja tuntee annostelemansa lääkkeet, niiden vaikutusmekanismit ja yhteensopivuudet muiden lääkkeiden kanssa. Sairaanhoitajien täytyy ymmärtää lääkkeen mahdolliset sivuvaikutukset ja reagoida myös niiden aiheuttamiin muutoksiin potilaan voinnissa.

Aiheen sääntelylle pohjan tuo EU:n direktiivi 2001/83/EC. Direktiivin toimeenpano ja käytännön tulkinta on muualla Euroopassa merkittävästi Suomea väljempi ja käytännönläheisempi. Suomen tiukka tulkinta direktiivistä on johtanut hankaliin käytännön tilanteisiin, joissa kaikki hoitotiimin jäsenet (esim. lääkärit, hoitajat ja fysioterapeutit) eivät voi osallistua yhdessä lääkeryitysten terveydenhuollon yksiköissä tarjoamiin koulutuksiin. Lisäksi nykyinen lain tulkinta eriarvoistaa terveydenhuollon ammattihenkilöt ja aiheuttaa yhteistyötä rikkovia tilanteita koulutuksessa.

Sairaanhoitajat ovat korkeakoulutettuja asiantuntijoita eivätkä kritiikittömiä markkinoinnille alttiita kuluttajia. Suurimmalla osalla sairaanhoitajia ei ole edes mahdollisuutta vaikuttaa lääkkeen käyttövalintaan, koska sen tekee jo lääkkeen määräävä terveydenhuollon ammattihenkilö. Sen sijaan sairaanhoitajilla on suuri mahdollisuus vaikuttaa potilaan hoitoon sitoutumiseen ja vahvistaa potilaan hoitomyöntyvyyttä oikean ja ajantasaisen tiedon avulla. Nykyiset terveydenhuollon resurssit huomioiden ei ole syytä rajoittaa lainsäädännöllisin keinoin sairaanhoitajien asiantuntijuutta, vaan käyttää hyväksi lääketeollisuuden tarjoama lääkekoulutus myös sairaanhoitajien lääketietouden lisäämiseen.

Kirjallinen kysymys KK 287/2020 vp

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus ryhtyy, jotta jatkossa terveydenhuollon henkilöstö voi osallistua tarvittaviin reseptilääkkeitä koskeviin koulutuksiin?

Helsingissä 16.4.2020

Tuula Väättäinen sd